

КУЛЬТУРОТВОРЧИСТЬ ВОЛОДИМИРА РОЖКА В КОНТЕКСТІ МУЗИЧНОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ

Охарактеризовано культуротворчу діяльність В. Рожка, зокрема його багатий досвід виконавської (диригентсько-хорової), наукової (історія української музики), творчої (Національна опера), управлінської (Адміністрація Президента, Міністерство культури України), дипломатичної (у Посольстві України в Москві) роботи, а також розглянуто значення творчих контактів митця з колегами Ніжина в контексті всеукраїнського конкурсного руху. Для нього, як активного діяча, характерне сучасне бачення перспектив розвитку культури і мистецтва у регіонах України, що відповідає державній політиці, спрямованій на децентралізацію, до участі в якій нині причетний кожен із громадян великих та малих міст, селищ країни. Тобто на основі загальнодержавної програми з відродження мистецьких, музичних традицій минулого значно зростає можливість міських, селищних громад кожного регіону пізнати конкретні факти і явища краю, які становлять оригінальну історико-культурну цінність, а не підганяються під загальноприйнятну схему. Фестивально-конкурсне життя в регіонах України дає багатий матеріал для досліджень із музичної регіоналістики – пріоритетного напрямку в українському музикознавстві, який охоплює історію музики, музичну культурологію, етномистецтвознавство. Його основу становить вивчення форм і особливостей музичного життя у великих і малих містах України, виявлення їх смислової спорідненості.

Ключові слова: музична регіоналістика, історія української музичної культури, всеукраїнський конкурсний рух, Всеукраїнський юніорський конкурс вокальної, диригентської та інструментально-виконавської майстерності.

В українській музичній культурі на зламі ХХ–ХХІ століть привертає увагу культуротворча діяльність професора, доктора мистецтвознавства Володимира Івановича Рожка. Він прагне діяти спільно з колегами-виконавцями, освітянами, вченими, щоб зберегти цілісність музичної культури України минулого для прийдешніх поколінь українців. Мета статті – охарактеризувати сорокалітню діяльність В. Рожка, його багатий досвід виконавської (диригентсько-хорової), наукової (історія української музики), творчої (Національна опера), управлінської (Адміністрація Президента, Міністерство культури України), дипломатичної (у Посольстві України в Москві) роботи, а також підкреслити значення творчих контактів митця з колегами Ніжина в контексті всеукраїнського конкурсного руху. Така багатогранність зацікавлень В. Рожка становить основу його подальшої культуротворчості як внутрішньої потреби втілювати самобутні мистецькі проекти, популяризувати творчість видатних діячів українського мистецтва. У процесі багаторічної роботи на державних посадах В. Рожок набув знань і досвіду, які успішно втілює, працюючи ректором Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

Його головне кредо – творити в ім'я України, спрямовувати свої зусилля на взаємодію в державі мистецької освіти і культурно-мистецької практики шляхом «активізації діяльності представників музичної культури України»¹. Це свідчить про його сучасне бачення перспектив розвитку культури і мистецтва в регіонах України,

¹ Рожок В. І. Музика і сучасність : моногр. дослідж., наук.-попул., критич. та публіц. твори / Володимир Рожок ; [відп. ред. М. Р. Черкашина]. – К. : Книга пам'яті України, 2003. – С. 45.

що відповідає державній політиці, спрямованій на децентралізацію, до участі в якій нині причетний кожен із громадян великих та малих міст, селищ країни. Тобто на основі загальнодержавної програми з відродження мистецьких, музичних традицій минулого значно зростає можливість міських, селищних громад кожного регіону пізнати конкретні факти і явища краю, які становлять оригінальну історико-культурну цінність, а не підганяється під загальноприйнятну схему.

Об'єкт дослідження – культуротворчість В. Рожка в контексті етнорегіонального музичного життя України на межі ХХ–ХХІ століть. Ідеться зокрема про Всеукраїнський юніорський конкурс вокальної, диригентської та інструментально-виконавської майстерності, заснований у Ніжині 2001 року з ініціативи Людмили Юрївни Шумської, професора кафедри вокально-хорової майстерності факультету культури і мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя¹. Органічність цього проекту для музичної культури України свідчить про його значення в розвитку музичної регіоналістики як засіб осмислення національного музичного процесу в Україні на межі ХХ–ХХІ століть. Традиції музично-освітньої культуротворчості, популяризації музичної культури України не тільки на зарубіжному, всеукраїнському, а й на регіональному рівнях, започатковані М. Лисенком, С. Людкевичем, К. Стеценком, продовжують і збагачують сучасні композитори, виконавці, диригенти, вчені НМАУ ім. П. І. Чайковського, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, Інституту мистецтв НПУ ім. М. Драгоманова. Маємо на увазі, зокрема, цикли концертів А. Авдієвського з народним хором ім. Г. Верьовки, хорової капели «Думка» на чолі з Є. Г. Савчуком, фестивалі «Київ музфест» (заснував І. Карабиць), «Співає Київщина» (Л. Дичко), конкурс юних музикантів «Віват, музика!» у м. Нова Каховка та Київські різдвяні концерти «У промінні Віфлеємської зірки» (В. Кузик). Міжнародне, всеукраїнське, регіональне відлуння мають ініційовані В. Рожком конкурси диригентів імені С. Турчака, Пасхальна хорова асамблея, організаційно-творча підтримка ним ювілейних заходів до 120-річчя Л. М. Ревуцького, ініційовання нових номінацій на Ніжинському юніорському конкурсі.

Фестивально-конкурсне життя в регіонах України дає багатий матеріал для досліджень із музичної регіоналістики – пріоритетного напрямку в українському музикознавстві, який охоплює історію музики, музичну культурологію, етномистецтвознавство. Його основу становить вивчення форм і особливостей музичного життя у великих і малих містах України, виявлення їх смислової спорідненості. Цьому передують, з одного боку, інтенсивна науково-теоретична розробка джерельної бази, поглиблене осмислення окремих сфер національного музичного процесу й розкриття музичної культури України як неоднорідної, амбівалентної цілісності. З іншого, – системна практична діяльність музикантів із репрезентації музично-художніх здобутків у національному та зарубіжному музичному світі. Активізація наукової і практичної діяльності сприяла розвитку музичного процесу в селищах, середніх, малих містах України, своєрідних соціо-локусах (В. Кузик), що вкрай потрібно для відродження національних музичних здобутків, які в радянській музичній історіографії проаналізовані недостатньо, а також для повернення імен і творів нині маловідомих, несправедливо забутих, замовчених талановитих митців. Так, духовну спорідненість мистецької діяльності досліджено у працях М. Черепаніна, В. Кононової, Л. Кияновської, Т. Мартинюк, у дисертаціях А. Литвиненко, Г. Локощенко, Л. Мазепи, О. Васюти, а також у статтях, присвячених розкриттю різних аспектів, раніше не досліджуваних періодів музичного життя провінційних міст України.

¹ Кавунник О. А. Ніжинський юніорський: здобутки і перспективи / О. А. Кавунник // Українська музична газета. – 2006. – № 2. – К. – С. 5.

Активна взаємодія музикантів відбувається в Ніжині, з яким пов'язана творчість незабутніх Марії Заньковецької, Тимофія Докшицера, Федора й Андрія Проценків, Марії Бровченко. Діяльність кожного з них вплинула на розвиток музично-театральної, інструментально-оркестрової, вокально-хорової творчості в Ніжині, Чернігівщині, Україні та за її межами. Дружні стосунки ніжинців, зокрема з Миколою Лисенком, Стефаном Вільконським на початку ХХ ст., з Марією Литвиненко-Вольгемут, Вільгельмом Яблонським у другій половині ХХ ст. збагачували, надавали творчого імпульсу, формували національні хорові, вокальні, камерно-інструментальні, оркестрово-виконавські традиції. Протягом 1960–2000-х років їх продовжували на музично-педагогічному факультеті (першому в Україні з 1964 р.) Віктор Іконник, Мстислав Юрченко, Анатолій Лащенко, Веда Розен, Микола Мельник. На зламі ХХ–ХХІ століть їх активно розвиває нинішнє покоління музикантів Ніжина – педагоги, студенти вищої, середньої спеціальної, початкової музично-естетичної ланок освіти, які гідно презентують культуру міста своїми виступами на всеукраїнських, міжнародних вокальних, хорових конкурсах.

На початку ХХІ століття музиканти-педагоги Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Училища культури і мистецтв імені Марії Заньковецької, дитячої музичної школи, школи мистецтв створили різножанрові творчі колективи, виховали виконавців-учнів, студентів, які розвивають музичне середовище Ніжина. Значною мірою цьому сприяє і Всеукраїнський ніжинський юніорський конкурс, значення якого у музичному житті ніжинців, гостей міста важко переоцінити. Його організації активно сприяв В. Рожок, закоханий у місто, у якому він розпочав музичну освіту – в Училищі культури і мистецтв імені Марії Заньковецької. Спільно з ініціатором юніорського конкурсу Л. Ю. Шумською протягом 2005–2015 років було проведено багато конкурсних заходів: концерти, майстер-класи, семінари, конференції. Завдяки їм Ніжинський юніорський посів чільне місце в конкурсному житті України. Він вирізняється освітньо-професійною орієнтацією конкурсантів-старшокласників музичних шкіл, учнів педагогічних коледжів, музичних училищ як потенційних абітурієнтів гуманітарних вишів України. За словами В. Рожка: «Ніжинський всеукраїнський – подія в музичному житті України. Конкурсанти, що приїжджають до Ніжина з музичних шкіл, педагогічних училищ, коледжів усіх регіонів України, отримують незабутні та корисні для професійного й особистого творчого зростання враження»¹.

У перші роки проведення конкурсних змагань юних вокалістів і диригентів відбувалася тісна співпраця з НМАУ ім. П. І. Чайковського. Так, організатори конкурсу до головування в журі запросили видатних митців: у 2001–2002 році – професора, проректора з наукової роботи Академії, доктора мистецтвознавства А. П. Лащенка, у 2003–2004 році – ректора НМАУ ім. П. І. Чайковського, народного артиста України, академіка Національної академії мистецтв України, професора О. С. Тимошенка. Це значною мірою піднесло авторитет Ніжинського юніорського конкурсу. Для прикладу, протягом перших чотирьох років у ньому взяли участь понад 250 учасників зі спеціальних музичних дитячих, спеціальних навчальних закладів із різних регіонів України – з Артемівська, Бердичева, Богуслава, Гадяча, Донецька, Дрогобича, Житомира, Запоріжжя, Києва, Кременця, Маріуполя, Ніжина, Чернігова, Львова, Харкова, Ужгорода, Сєверодонецька, Сімферополя, Сум, Вінниці, Одеси, Кривого Рогу, Умані, Чорткова, Лебедина та ін.

Починаючи з 2005 року, журі конкурсу очолює В. Рожок, що значно пожвавило це юніорське змагання. Зокрема, до конкурсної програми було включено нові номінації: фортепіано, оркестрові класичні і народні інструменти. Розширилась географія

¹ Цит. за: Кавунник О. А. Маємо свято / О. А. Кавунник // Українська музична газета. – 2011. – № 2 (80). – С. 3.

учасників, зросла їх кількість. Досвід музично-просвітницької, науково-практичної діяльності В. Рожка в межах Ніжинського юніорського став неоціненним в організації показових концертів, майстер-класів, вистав за участю видатних виконавців із професорсько-викладацького складу і талановитих студентів НМАУ ім. П. І. Чайковського. Це були виступи з науковими доповідями і відкритими лекціями, творчі консультації для викладачів вищої, середньої та початкової ланок музично-мистецької освіти. Конкурсні номінації визначили уподобання слухачів, виконавські жанри для циклу показових концертів, стали головним рушієм концертно-просвітницького процесу, який, своєю чергою, сприяв формуванню естетичних смаків і творчого світогляду юних конкурсантів, створенню особливих психологічних та емоційних умов для превентивного навчання і виховання.

Голова журі з розумінням поставився до проведення щорічних музично-просвітницьких заходів із залученням музикантів, виконавських колективів, зокрема з НМАУ ім. П. І. Чайковського, які з часом стануть для конкурсантів кумирами у їхньому творчому житті. Так, традиції українського фортепіанного мистецтва представляли: народна артистка України, лауреат міжнародних конкурсів, премії імені М. В. Лисенка, професор Людмила Марцевич із програмою творів Ф. Шопена й майстер-класом «Інтерпретація фортепіанних творів епохи романтизму: емоційне наповнення та звукова палітра»; лауреати міжнародних, всеукраїнських конкурсів Катерина Куликова й Антоній Баришевський, у програмі яких – музика С. Рахманінова. Заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів Геннадій Дем'янчук представив концертну програму із творів Р. Шумана і Ф. Шопена, він провів майстер-клас із проблем виконавського стилю європейської фортепіанної музики. Для демонстрації ефективної методики початкової фортепіанної підготовки було запрошено Маргариту Пахомову, заслуженого діяча мистецтв України, завідувача фортепіанного відділу Київської дитячої школи мистецтв імені С. Турчака.

Найвиразнішою сторінкою юніорського конкурсу стали виступи хорових колективів, аматорських і навчальних, які продемонстрували національні традиції хорового співу, поліверсійність форм сценічного самовираження колективів, свої вокальні можливості.

Особливої творчої атмосфери був сповнений вечір із нагоди ювілею Лесі Дичко, композиторки, народної артистки України, професора НМАУ ім. П. І. Чайковського. У вступному слові В. Рожок підкреслив її винятково національний авторський стиль, іманентно пов'язаний з українським фольклором і церковнослов'янською співацькою традицією, революційне значення її творчості для піднесення виконавської майстерності хорових колективів України. Композиції для мішаних та однорідних хорів Л. Дичко виконали провідні хорові колективи Ніжина – молодіжний хор «Світлич» (диригенти Л. Шумська, Л. Костенко), жіночий хор «Канцона» (З. Хоменко) Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, дитячий хор «Сяйво» (С. Голуб) Ніжинської ДМШ, академічний жіночий хор (Л. Дорохіна) Ніжинського училища культури і мистецтв НУКіМ імені Марії Заньковецької.

Визначною подією для конкурсантів стали зустрічі з видатними диригентами України – А. Авдієвським і Є. Савчуком. Так, 2010 року відкритий майстер-клас Євгена Савчука («Особливості інтерпретації циклічних форм духовної музики») розпочався виконанням геніального твору С. Рахманінова «Всеношне неспання». Традиції українського народнопісенного виконавства представив на концерті 2011 року Анатолій Авдієвський із Національним заслуженим академічним українським народним хором імені Г. Г. Верьовки. Він провів майстер-клас із методики формування інтонаційного ансамблю в хорі за школою свого вчителя К. Пігрова, дав великий концерт із творів сценічного фольклору, авторських творів українських композиторів.

Протягом 2005–2015 років В. Рожок сприяв тому, щоб на конкурсі в Ніжині було представлено оркестрове виконавство. Він організував для конкурсантів виступ студентського симфонічного оркестру НМАУ ім. П. І. Чайковського під орудою заслуженого діяча мистецтв України, професора Ігоря Палкіна. На високому художньому рівні були виконані твори П. Чайковського, а капела бандуристів кафедри академічних народних інструментів на чолі із заслуженим діячем мистецтв України, доцентом Володимиром Курачем продемонструвала унікальні виконавські можливості ансамблевого музикування на бандурі в різностильовій програмі.

Справжнім відкриттям конкурсу став майстер-клас народної артистки України, професора Євгенії Черказової з оркестром акордеоністів Академії. Єдиний у своєму жанрі колектив України на багатотембрових акордеонах виконав відомі світові твори, виявивши в ансамблевому виконанні феноменально віртуозну техніку. Майстер-клас народного артиста України, професора кафедри народних інструментів НМАУ ім. П. І. Чайковського Сергія Грінченка на тему «Драматургія музичного твору як виконавська проблема» привернув увагу викладачів народно-оркестрового мистецтва. Видатний баяніст продемонстрував у роботі зі студентами свого класу виконавську інтерпретацію сучасних творів для багатотембрових баянів, розкрив принципи формотворення як засобу розкриття композиторського задуму.

Дбаючи про майбутнє української вокальної школи і популяризацію її здобутків, В. Рожок двічі організував виступ перед конкурсантами колективу Оперної студії Академії з виставами українських опер «Наталка-Полтавка» М. Лисенка та «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. Ці вистави вразили режисерською роботою Дмитра Гнатюка. Оркестр, хор і солісти під орудою диригента Сергія Голубничого створили справжні шедеври оперного мистецтва.

Значний резонанс серед слухачів-учасників, гостей конкурсу викликав майстер-клас Олександра Дяченка, соліста Національного академічного театру опери та балету України імені Т. Г. Шевченка, народного артиста України, професора, завідувача кафедри сольного співу, зі студентами вокального факультету Академії. Індивідуальна методика співака (складовими якої є філософське трактування поетичного слова, психологічне розкриття тембрових можливостей співацького голосу, звернення до образно-асоціативного мислення кожного студента), закріплена його ілюстраціями, визначала творчий результат вокальної педагогіки київської співацької школи.

Заслужена артистка України, доктор культурології, професор НМАУ імені П. І. Чайковського Валентина Антонюк дала майстер-клас на тему «Особливості інтерпретації вокально-педагогічного репертуару». У виступі зі студентами свого класу та учасниками юніорського конкурсу В. Антонюк продемонструвала ефективність науково-практичного підходу до навчання сольному співу.

На окрему увагу заслуговують наукові і методичні виступи В. Рожка на щорічних конференціях у межах Всеукраїнського юніорського конкурсу, зокрема на тему «Освітньо-мистецький простір України: історія та сучасність». Він порушує актуальні питання розбудови сучасної української мистецької освіти, форми впровадження експериментальних програм Болонської системи, модернізації освіти, удосконалення виконавської культури учнівської і студентської молоді, шляхи вирішення культурно-євроінтеграційних завдань, реалізації в системі музичної освіти загальнодержавної програми національно-патріотичного виховання.

Професор В. Рожок – виконавець, науковець, громадський діяч, культуротворчість якого, завдяки його концептуальному світобаченню, є рушійною силою в розвитку національного музичного мистецтва, зокрема хорового виконавства, він активізує наукові дослідження з мистецтвознавства, музичної педагогіки, музичної освіти. Детермінантою творчої особистості В. Рожка є культуротворча місія як системоутворюючий чинник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кавунник О. А. Маємо свято / О. А. Кавунник // Українська музична газета. – 2011. – № 2 (80). – С. 3.
2. Кавунник О. А. Ніжинський юніорський: здобутки і перспективи / О. А. Кавунник // Українська музична газета. – 2006. – № 2. – К. – С. 5.
3. Рожок В. І. Музика і сучасність : моногр. дослідж., наук.-попул., критич. та публіц. твори / Володимир Рожок ; [відп. ред. М. Р. Черкашина]. – К. : Книга пам'яті України, 2003. – 220 с.

Шумская Л. Ю., Кавунник Е. А. Культуротворчество Владимира Рожка в контексте музыкальной регионалистики. Охарактеризована культуротворческая деятельность В. Рожка, в частности его богатый опыт исполнительской (дирижёрско-хоровой), научной (история украинской музыки), творческой (Национальная опера), управленческой (Администрация Президента, Министерство культуры Украины), дипломатической (в Посольстве Украины в Москве) работы, а также подчёркнуто значение его творческих контактов с коллегами Нежина в контексте всеукраинского конкурсного движения. Для него, как активного деятеля, характерно современное видение перспектив развития культуры в регионах Украины, соответствующее государственной политике, направленной на децентрализацию, к участию в которой нынче причастен каждый из граждан больших и малых городов, посёлков страны. На основе общегосударственной программы по возрождению художественных, музыкальных традиций прошлого значительно возрастает возможность городских, поселковых общин каждого региона познать конкретные факты и явления края, составляющие оригинальную историко-культурную ценность, а не подгоняющиеся под общепринятую схему. Фестивально-конкурсная жизнь в регионах Украины даёт богатый материал для исследований по музыкальной регионалистике, охватывающей историю музыки, музыкальную культурологию, этноискусствоведение. Его основу составляет изучение форм и особенностей музыкальной жизни в больших и малых городах Украины, выявление их смыслового единства.

Ключевые слова: музыкальная регионалистика, история украинской музыкальной культуры, всеукраинский конкурсное движение, Всеукраинский юниорский конкурс вокального, дирижёрского и инструментально-исполнительского мастерства.

Shumska L. Yu., Kavunnyk O. A. Cultural Activity of Volodymyr Rozhok in the Context of Music Regionalism. Cultural Activity of Volodymyr Rozhok is characterized including his valuable experience in the performing field (choral conductor), science (history of Ukrainian music), creative field (National Opera), management (Presidential Administration, Ministry of Culture of Ukraine), in diplomatic field (the Embassy of Ukraine in Moscow). The author also considered the importance of rector's creative contacts with colleagues and artists from Nizhyn. The competitive music context movement is emphasized in particular. He, being an active figure in modern culture, can see the future prospects of the development of art in the Ukrainian regions taking into consideration the new social changes. This corresponds to a contemporary public policy aimed at decentralization. Now almost every citizen of cities, villages and country is engaged in the participation in this process. On the basis of the national program aimed to revive the artistic and musical traditions of the past greatly increases the possibility of city and town communities in each region to study specific facts and phenomena of native land constituting the original historical and cultural value, not adjusted under the conventional scheme. Festivals and contests in Ukrainian regions provide rich material for research on the local music becoming a priority goal of Ukrainian musicology, covering the history of music, musical cultural studies and ethnic art history. Its basis is a study of forms and features of music life in large and small cities with the identification of certain semantic affinities.

Keywords: musical regionalism, history of Ukrainian musical culture, national competition movement, Ukrainian junior competition of vocal, conductor and instrumental performance skills.